

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kolleci

“Mühasibat uçotu”

fənninin

PROQRAMI

040410-“Bələdiyyə təsərrüfatının təşkili”

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı
İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin Metodiki
şurasının 15 sentyabr 2017-ci il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

(Protokol № 1)

Bakı-2017

Tartib etdi:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Rəhimova Tubu Məmmədza

Redaktor:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Zeynalova Reyhan Feruz

Rəy verənlər:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

1. Hüseynova Sevinc Əhəd

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat
Universiteti, "Xidmət sahələrinin
İqtisadiyyatı və menecment"
Kafedrasının baş müəllimi, i.ü.f.d.

2. B.H.Şirinov

İZAHAT VƏRƏQİ

Fənin tədrisinə ayrılan saatların miqdarı-75 saat (Mühazirə:45saat,Seminar: 30 saat)

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatının müasir mərhələsində mühasibat uçotu və hesabatın həmin dövrün tələblərinə,daha doğrusu,operativ-idarəetmə sistemine uyğunlaşdırılması zəruri hesab edilir. Bu məsələlər mühasibat uçotunun nəzəri və metodoloji əsaslarını, yəni mühasibat uçotunun predmetini, onun obyektlərini və vəzifələrini araşdırmağı ön plana çıxarır. Azərbaycan Respublikasında mühasibat uçotu haqda Azərbaycan Prezidentinin 29 iyun 2004-cü il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş Qanun, 2005-2008-ci illərdə "Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tətbiqi üzrə Proqramın təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 18 iyul 2005-ci il tarixli qərarı, 1 yanvar 2008-ci ildən, tətbiqi: tövsiyyə edilən Respublika maliyyə Nazirliyinin milli uçot standartları hazırlayan işçi heyətinin hazırladığı və hesablar planına dair 2006-cı il 18 aprel i-38 №-li əmri yeni normativ aktlar və s. metodik göstərişlər işlənib hazırlanmışdır və qəbul edilmişdir.

"Mühasibat uçotu" iqtisadiyyat üzrə təhsil alan tələbələr üçün əsas, aparıcı fənn hesab edilir. Beynəlxalq təcrübədə mühasibat uçotuna sahibkarlıq və işgüzar fəaliyyətin dili kimi baxılır.

"Mühasibat uçotu" kursunun yaxşı mənimsənilməsi iqtisadçının, mühasiblərin, auditorların, maliyyəçilərin və bank işçilərinin hazırlığının və işgüzar fəaliyyətinin formalaşmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN PAYLANMASI

№	Mövzuların adları	Mühazirə	Seminar
1.	Müasir təsərrüfatçılıq şəraitində mühasibat uçotunun mahiyyəti, məqsədi və vəzifələri	2	
2.	Azərbaycan Respublikasında mühasibat uçotunun normativ tənzimlənməsi	2	
3.	Mühasibat uçotunun predmeti və metodu	2	4
4.	Mühasibat balansı	2	4
5.	Hesablar sistemi və ikili yazılış	2	4
6.	Mühasibat uçotu hesablarının təsnifatı	2	2
7.	Mühasibat uçotunda ilkin müşahidə, sənədləşmə və inventarlaşma	2	2
8.	Dəyər ölçüləri və cari mühasibat uçotu	2	
9.	Mühasibat uçotunun qeyd vəsaitləri (reqistrləri) və formaları	2	2
10.	Əsas təsərrüfat əməliyyatlarının uçotu prinsipləri	2	
11.	Əmlak və öhdəliklərin inventarlaşdırılması	2	
12.	Mühasibat (maliyyə) hesabatı	2	2
13.	Mühasibat uçotunun təşkili prinsipləri və onun beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması	2	
14.	Beynəlxalq və milli uçot standartları	2	
15.	Pul vəsaitlərinin uçotu	2	2
16.	Əsas vəsaitlərin və qeyri-maddi aktivlərin uçotu	2	2
17.	Əməyin və əməyin ödənişinin uçotu	2	4
18.	Maliyyə nəticələrinin uçotu	2	
19.	Mal-material ehtiyatlarının uçotu	2	2
20.	İstehsalat məsrəflərinin uçotu	2	
21.	Qiymətli kağızların uçotu	2	
22.	Hazır məhsulun buraxılışı satışının uçotu	2	
23.	Kapitalın uçotu	1	
Cəmi: 75 saat			

MÖVZULAR VƏ ONLARIN İZAHİ

Mövzu 1. Müasir təsərrüfatçılıq şəraitində mühasibat uçotunun mahiyyəti, məqsədi və vəzifələri - 2 saat

Mühasibat uçotunun yaranma tarixi. Təsərrüfat uçotu haqda anlayış və onun növləri. Mühasibat uçotunun aparılmasına qoyulan tələblər və onun vəzifələri. Mühasibat uçotu – təşkilatın idarəetmə və informasiya sisteminin tərkib hissəsi kimi.

Azərbaycanın və xarici ölkələrin təşkilatlarında (firmalarda, şirkətlərdə) tətbiq olunan mühasibat uçotunun hesablar planının xüsusiyyətləri.

Mövzu 2. Azərbaycan Respublikasında mühasibat uçotunun normativ tənzimlənməsi - 2 saat

Azərbaycanda mühasibat uçotunun normativ tənzimlənməsi sistemi. Mühasibat uçotu haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun məzmunu və onun fəsilər üzrə xarakteristikası. Beynəlxalq maliyyə hesabatı standartlarına və Milli Uçot Standartlarının hazırlanmasına müvafiq olaraq proqram.

Mövzu 3. Mühasibat uçotunun predmeti və metodu- 6 saat.

Mühasibat uçotunun predmeti və metodunun ümumi xarakteristikası. Mühasibat uçotunun tətbiq sahələri. Mühasibat uçotunun metodu haqqında anlayış. Mühasibat uçotunun metodunun elementləri: sənədləşmə və inventarlaşma; hesablar və ikitərəfli yazılış; qiymət və kalkulyasiya; mühasibat balansı və hesabatı. Mühasibat uçotunun metodunun elementləri arasındakı qarşılıqlı əlaqə. Mühasibat uçotunun predmeti və metodunun qarşılıqlı əlaqəsi.

Mövzu 4. Mühasibat balansı- 6 saat.

Mühasibat balansı haqda anlayış, onun təsərrüfatda rolu və əhəmiyyəti. Mühasibat balansının quruluşu və məzmunu: aktiv və passiv.

Balans maddələri və onların qruplaşdırılması.

Mühasibat balanslarının təsnifatı. Bazar münasibətləri şəraitində balansın məzmununda əmələ gələn dəyişiklik. Brutto balansı, netto balansı, balansın valyutası. Təsərrüfat əməliyyatlarının təsiri nəticəsində balansda əmələ gələn dəyişiklik.

Mövzu 5. Hesablar sistemi və ikili yazılış- 6 saat.

Mühasibat uçotu hesabları haqqında anlayış, onların tətbiq edilməsinin zəruriliyi. Hesabların quruluşu, təsərrüfat əməliyyatlarının mühasibat hesablarında əks etdirilməsi, debet, kredit, dövriyyə və son qalıq. Aktiv və passiv hesablar, onların quruluşu.

Hesabatda ikili yazılışın mahiyyəti. İkili yazılışın əsaslandırılması, onun nəzarət əhəmiyyəti.

Hesabların müxabirləşməsi, mühasibat yazılışları, onların növləri. Sintetik və analitik uçot hesabları, subhesablar haqqında anlayış. Sintetik və analitik uçot hesablarındakı göstəricilərin əlaqəsi.

Mühasibat hesabları və balans arasındakı qarşılıqlı əlaqə. Dövriyyə cədvəllərinin növləri. Sintetik hesablar üzrə dövriyyə cədvəli. Analitik hesablar üzrə dövriyyə cədvəli.

Mövzu 6. Mühasibat uçotu hesablarının təsnifatı- 4 saat.

Mühasibat uçotu hesablarının təsnifatı, onun əhəmiyyəti və əsas prinsipləri. Mühasibat uçotu hesablarının iqtisadi məzmununa görə təsnifatı.

Mühasibat uçotu hesablarının təyinatına və quruluşuna görə təsnifatı. Əsas və nizamlayıcı hesablar, kalkulyasiya hesabları, bölüşdürücü hesablar, əməliyyat nəticəli hesablar.

Balansarxası hesablar, onların aparılması zərurəti.

Mövzu 7. Mühasibat uçotunda ilkin müşahidə və sənədləşmə- 4 saat.

Sənədləşmə, onun mahiyyəti, əhəmiyyəti və mühasibat uçotunda rolu. Sənədlər ilk uçot məlumatlarının daşıyıcılarıdır. Təsərrüfat əməliyyatlarının sənədləşdirilməsi. Mühasibat sənədlərinin təsnifatı. Sənədlərin rekvizitləri. Sənəd dövriyyəsi haqqında anlayış və onun təşkili. Mühasibat sənədlərinin standartlaşdırılması və ixtisar edilməsi. Sənədlərin saxlanması qaydası.

Mövzu 8. Dəyər ölçüləri və cari mühasibat uçotu- 2 saat.

Qiyət və kalkulyasiyanın nəzarət əhəmiyyəti. Qiyət və kalkulyasiyanın mühasibat uçotu metodunun digər ünsürlər ilə əlaqəsi.

Əmək əşyalarının tədarükü prosesinin, istehsal məsrəflərinin, hazır məhsul buraxılışının və onun satışının cari mühasibat uçotu. Satış prosesində təsərrüfat fəaliyyətinin maliyyə nəticələrinin müəyyən edilməsi.

Mövzu 9. Mühasibat uçotunun qeyd vasitələri (registrləri) və formaları-4 saat.

Uçot registrləri, onların mühasibat uçotunda rolu. Uçot registrlərinin növləri və formaları.

Uçot registrlərini təyinatına; quraşdırılması üsullarına; ümumiləşdirilmə dərəcəsinə; qrafikləşdirmə üsuluna və xarici görünüşünə; uçot registrlərində hesab yazılışlarının təsnifatına; xarakterinə, sistemləşdirmə, yazılış üsuluna görə təsnifatı. Hesab yazılışlarındakı səhvlərin aşkara çıxarılması və düzəldilməsi üsulları.

Mühasibat uçotunun formaları və onların tarixi inkişafı. Memorial-order, kitab-jurnal, jurnal-order, cədvəl-perfokart və kompyuter forması. Mühasibat şəraitində mühasibat uçotunun formalarının təkmilləşdirilməsi yolları.

Mövzu 10. Əsas təsərrüfat əməliyyatlarının uçotu prinsipləri- 2 saat.

Təsərrüfat proseslərinin məzmunu və onların mühasibat uçotunun təşkilində rolu. Təchizat prosesinin təşkili və onun fəaliyyətinin təşkilində əhəmiyyəti, istehsal prosesinin uçotu, satış prosesinin uçotu.

Mövzu 11. Əmlak və öhdəliklərin inventarlaşdırılması- 2 saat.

İnventarlaşma haqqında anlayış, onun növləri və aparılma müddəti. İnventarlaşma – əmlakın saxlanması və öhdəliklərin hərəkəti üzərində nəzarət, təsərrüfat əməliyyatlarının sənədləşdirilməsi və mühasibat uçotu göstəricilərinin dəqiqləşdirilməsi üsuludur. İnventarlaşma nəticələrinin müəyyən edilmə mərhələləri və onların uçotda əks etdirilməsi.

Mövzu 12. Mühasibat (maliyyə) hesabatı- 4 saat.

Mühasibat (maliyyə) hesabatı haqda anlayış, onun mahiyyəti, əhəmiyyəti və xüsusiyyətləri.

Hesabatın tərkibi, növləri, tərtib olunma qaydası.

Hesabatın qarşısında duran tələblər. Mühasibat balansı mühasibat hesabatının əsasıdır. İcmal mühasibat hesabatı, onun əhəmiyyəti və istifadə edilməsi. Hesabatın təkmilləşdirilməsi yolları.

Mövzu 13. Mühasibat uçotunun təşkili prinsipləri və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması- 2 saat.

Mühasibat uçotunun təşkili prinsipləri. Mühasibat uçotunun mərkəzləşdirilməsi və qeyri-mərkəzləşdirilməsi qaydası. Mühasibat uçotunun təşkili planı. Baş mühasibin vəzifəsi, hüququ və məsuliyyəti. Müasir şəraitdə mühasibat uçotunun informasiya təminatı, onun əhəmiyyəti və vəzifəsi.

Mövzu 14. Uçot və hesabatın beynəlxalq və Azərbaycan standartı- 2 saat.

Maliyyə hesabatının beynəlxalq standartları. Uçot standartları haqqında ümumi anlayış. Standartların növləri və təsnifatı. Azərbaycan standartları, onların tərkibi və xarakteristikası.

Mövzu 15. Pul vəsaitlərinin uçotu-4 saat.

Pul vəsaitləri və hesablaşma əməliyyatları uçotunun beynəlxalq standartlara uyğun təşkilini müəyyən edən normativ hüquqi aktlar. Kassa əməliyyatlarının aparılması qaydası. Nağd pulların daxil olmasının və verilməsinin (xərclənməsinin) sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi. Mədaxil və məxaric kassa orderlərinin tərtib olunması üçün zəruri olan tələblər. Bankdakı hesablaşma hesabına təhvil verilən nağd pulun sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi. Kassa əməliyyatlarının analitik və sintetik uçotu. Hesablaşma hesabının açılması üçün banka təqdim edilən sənədlər. Hesablaşma hesabı üzrə əməliyyatların sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi. Hesablaşma hesabından bank çıxarışının mühasibata işlənilməsi. Hesablaşma hesabı üzrə əməliyyatların analitik və sintetik uçotu. Bankdakı digər hesablar üzrə əməliyyatların uçotu. Sair pul vəsaitlərinin uçotu. Müxtəlif debitor və kreditorlarla hesablaşmaların uçotu. Pul vəsaitlərinin inventarlaşması. Hesablaşma və kredit qarşılıqlı münasibətlərin vəziyyəti. Bankdakı hesablar üzrə saldoların qarşılıqlı təsdiqi.

Mövzu 16. Əsas vəsaitlərin və qeyri-maddi aktivlərin uçotu- 4 saat.

16 №-li "Əsas vəsaitlər" maliyyə hesabatının Beynəlxalq Standartlara uyğun Azərbaycanda əsas vəsaitlərin uçotu üzrə normativ aktlar. Əsas vəsaitlərin daxil olmasının sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi. Əsas vəsaitlərin analitik və sintetik uçotu. Amortizasiya ayırmaları və onların təyinatı. Əsas vəsaitlərin tam bərpasına amortizasiya ayırmalarının vahid normaları. Əsas vəsaitlərin köhnəlməsinin uçotu. Əsas vəsaitlərin təmirinə məsrəflərin uçotu, xaric olunmasının sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi, bu vəsaitlərin xaric olunmasının analitik və sintetik uçotu.

Qeyri-maddi aktivlər haqda anlayış və onun uçotunun 38 №-li "Qeyri-Maddi aktivlər" maliyyə hesabatının Beynəlxalq Standartlara uyğun təşkili. Qeyri-maddi aktivlərin təsnifatı və qiymətləndirilməsi. Qeyri-maddi aktivlərin hərəkətinin sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi, onların daxil olmasının və yaradılmasının sintetik və analitik uçotu. Bu aktivlərin amortizasiyasının uçotu.

Mövzu 17. Əməyin və əməyin ödənişinin uçotu- 6 saat.

Əmək və onun ödənişinin uçotunun normativ aktları. Müəssisə heyətinin təsnifatı. Əməyin ödənişinin növləri, forma və sistemləri. Əməyin və onun ödənişinin uçotunun göstəricilər sistemi. İşçi heyətin (sayının) hərəkətinin sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi və operativ uçotu. Əsas fəaliyyətlə məşğul olan işçilərin orta-siyahı sayı. İş vaxtından istifadənin sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi və operativ uçotu. İşəməz fəhlələrin hasilatının sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi.

İşlənilməmiş vaxta görə ödənişin, müvəqqəti əmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə müavinətin, mükafatın və əlavə əmək haqqının hesablanması. Əmək sazişi, nəzarət müqaviləsi və əvəzçilik üzrə yerinə yetirilən işlərə görə əmək haqqının ödənilməsi və onların sənədlərlə rəsmiləşdirilməsi. Gəlir vergisi, icra və rəqəsi üzrə, müəssisəyə dəyən maddi zərər üzrə tutulmalar. Hesablaşma-ödəniş sənədlərinin tərtibi. Əməyin ödənişi üzrə hesablaşmaların sintetik və analitik uçotu. Fəhlələrə məzuniyyət verilməsi üçün yaradılan və istifadə edilən ehtiyat uçotu. Sosial sığorta və sosial təminat üzrə hesablaşmaların uçotu.

Mövzu 18. Maliyyə nəticəsinin uçotu- 2 saat.

Maliyyə nəticəsi haqda anlayış. Ümumi balans mənfəətinin (zərərin) formalaşmasının uçotu. Satışdan, o cümlədən məhsul satışından, əsas vəsaitlərin satışından, qeyri-maddi aktivlərin satışından mənfəət və zərər. Mühasibat (maliyyə) hesabatının 18 №-li "Satışdan daxil olan pul vəsaitləri" adlı standartlarına uyğun satışdan əldə olunan pul vəsaitləri üzrə əməliyyatların uçotda əks etdirilməsi qaydası.

Satışdan kənar əməliyyatlardan formalaşan mənfəət və zərərlərin uçotu.

Mövzu 19. Mal-material ehtiyatlarının uçotu- 4 saat.

Mal-material ehtiyatlarının uçotunun normativ aktları. Mal-material ehtiyatları haqda anlayış, onların təsnifatı və qiymətləndirilməsi. İstehsal ehtiyatlarının göstəricilər sistemi. İstehsal ehtiyatlarının əldə olunması və tədarükü üzrə maya dəyərinin tərkibi(ünsürləri).

Mövzu 20. İstehsalat məsrəfləri uçotu- 2 saat.

İstehsalat məsrəfləri uçotunun normativ aktları. İstehsal məsrəfləri anlayışı. Məsrəflərin ünsürləri. Əsas və üstəlik xərclər. Müstəqim və dolay xərclər. Bir ünsürlü və kompleks xərclər. Maya dəyəri kalkulyasiyasının maddələri. Əmtəlik məhsul. Dəyişən və şərti-sabit xərclər. Xərclərin ümumiləşdirilmiş göstəricilər sistemi, bu göstəricilərin formalaşmasının sadə şərtləri. İstehsalat məsrəflərinin əmələgəlmə yerləri, təyinatı, ünsürləri, kalkulyasiya maddələri, hesabat dövrünə aid olması və fəaliyyət növü üzrə sistemləşdirilməsi.

Mövzu 21. Maliyyə investisiyalarının və qiymətli kağızların uçotu- 2 saat.

Qiymətli kağızların uçotunun tənzimləyən normativ aktları. Maliyyə qoyuluşları haqda anlayış. Qısa və uzun müddətli maliyyə qoyuluşlarının sintetik və analitik uçotu. Əmək kollektivinin səhm blanklarının, müəssisənin istiqraz və səhmlərinin uçotu. Müəssisənin istiqraz və səhmlərinin, əmək kollektivinin səhmlərinin buraxılışından daxil olan vəsaitlərin uçotu. Qiymətli kağızların alqı-satqısı zamanı yaranan itkilərin və gəlirlərin uçotu.

Mövzu 22. Hazır məhsulun buraxılışı və satışının uçotu- 2 saat.

Hazır məhsulun buraxılması, yüklənməsi və satışının uçotu üzrə normativ aktlar. Hazır məhsul haqda anlayış. Hazır məhsulun nomenklaturu və qiymətləndirilməsi. Hazır məhsulun sənədləşdirilməsi. Hazır məhsulun anbarda miqdar-sort uçotu. Hazır məhsulun buraxılmasının analitik və sintetik uçotu.

Mövzu 23. Kapitalın uçotu-1 saat.

Kapitalın uçotunu tənzimləyən normativ-hüquqi aktlar. Kapital anlayışı. Müəssisənin xüsusi kapitalının tərkibi.

Nizamnamə kapitalı haqda anlayış. Müxtəlif təşkilati-hüquqi formalı müəssisələrdə nizamnamə kapitalının formalaşması qaydası. Müəssisələrin yaradılması zamanı nizamnamə kapitalının formalaşmasının sintetik və analitik uçotu. Təsisçilərlə hesablaşmaların uçotu.

28 №-li "Səhmdar cəmiyyətinə maliyyə qoyuluşu" üzrə maliyyə hesabatının beynəlxalq standartlara uyğun nizamnamə kapitalının dəyişməsinin uçotu.

ƏDƏBİYYAT

1. "Mühasibat uçotu haqqında" AR Qanunu, 1995-ci il;
2. "Mühasibat uçotu haqqında" AR Qanunu, 2004-cü il;
3. AR "Vergi məcəlləsi", 2008-ci il, sonrakı əlavələr və dəyişikliklərlə birlikdə;
4. Azərbaycan Respublikasının Əmək məcəlləsi;
5. Q.Ə.Abbasov, S.M.Səbzəliyev, V.M.Quliyev, Ə.İ.Daşdəmirov, Ə.A.Sadiqov, "Mühasibat (maliyyə) uçotu" (dərslük) , BAKI-2003;
6. S.M.Səbzəliyev "Maliyyə hesabatı: formalaşması və təkmilləşdirilməsi problemləri" Bakı-2004;
7. Q.R.Rzayev "Beynəlxalq mühasibat uçotu standartları və maliyyə hesabatı" (dərslük vəsaiti).

**Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin
müəllimi Rəhimova Tubu Məmmədrza
qızının “Mühasibat uçotu” fənni üzrə
tərtib etdiyi proqrama**

Rəy

Hazırda bazar iqtisadiyyatı şəraitində bütün müəssisə və təşkilatlarda fəaliyyət göstərən mühasibat uçotunun aparılması dövrünün tələblərinə cavab verməlidir. Mühasibat uçotu fənninin öyrənilməsi zamanı müxtəlif ümumi iqtisadi fənlərdən istifadə edilir. Əsasən iqtisadiyyatın, statistikanın və başqa fənlərin əsaslarına istinad edilir.

Tərtib edilən tədris proqramını diqqətlə nəzərdən keçirdikdə belə bir qənaətə gəlmək olar ki, proqram müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq mühasibat uçotunun beynəlxalq standartlara uyğun olaraq təşkil edilməsi prinsipi əsas götürülməklə tərtib edilmişdir.

Elə ona görə də bu proqramın yüksək səviyyədə yazıldığını qeyd edib onun nəşr edilməsinin məqsədəuyğun hesab etmək olar.

Bakı İdarəetmə və Texnologiya

Kollecinin ixtisas müəllimi:

Hüseynova Sevinc Əhəd